

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี" ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี จำแนกตามอายุ อาชีพ และการศึกษา
2. เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี
3. เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด ที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี
4. ศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้สอนประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี คือ

1. ประชาชนและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด 8,162 คน
2. ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด 17,490 คน
3. ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด 583 คน
4. ผู้สอนประจำมัสยิด 583 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี คือ

1. คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งประกอบด้วยประธานและกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
100 คน
2. ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด 175 คน
3. ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด 7 คน
4. ผู้สอนประจำมัสยิด 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี มีทั้งหมด 2 ชุด ดังนี้

1. แบบสอบถามความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิดที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
2. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้สอนประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิดที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกขั้นตอนด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 3-28 กรกฎาคม 2545 ได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งสิ้น 247 ชุด คิดเป็นร้อยละ 89.82 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด และสามารถสัมภาษณ์ได้ทั้งหมด 14 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย 2 วิธี ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSSWIN (Statistical Package for the Social Sciences for Microsoft Windows) เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้
 - 1.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - 1.2 ความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่ เกี่ยวกับ

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

1.3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธี Content Analysis โดยใช้การหาคำและประโยคหลัก นำมาวิเคราะห์จัดเข้าหมวดหมู่ หาค่าความถี่ของคำและประโยคหลัก และสรุปเป็นการบรรยาย เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

2.1 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

2.2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้สอนประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทั้งหมด 93 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-60 ปี ประกอบอาชีพการเกษตร อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญสูงสุดระดับประถมศึกษา และมีวุฒิการศึกษาสายศาสนาสูงสุดระดับขานะวีย

1.2 ผู้เรียนผู้ใหญ่มีทั้งหมด 154 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15-40 ปี ประกอบอาชีพการเกษตร อาศัยอยู่นอกเขตอำเภอเมือง ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญสูงสุดระดับมัธยมศึกษา และมีวุฒิการศึกษาสายศาสนาสูงสุดระดับขานะวีย

2. ความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด

2.1 ความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จำแนกตามอายุ

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอายุตั้งแต่ 15-40 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.28$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.86$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง ($\bar{X}=2.41$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอายุระหว่าง 41-60 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.24$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้าน ผู้สอน ($\bar{X}=3.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศชาย ($\bar{X}=4.71$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง ($\bar{X}=2.36$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านผู้เรียน ($\bar{X}=4.15$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.81$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ มัสยิดควรมีเครื่องฉายภาพยนตร์เป็นอย่างน้อย ($\bar{X}=2.54$)

2.2 ความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

นอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จำแนกตามอาชีพ

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอาชีพการเกษตร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.44$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้

สอน ($\bar{X}=3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮิสตอรีที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.82$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=1.95$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอาชีพการประมง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.47$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.65$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศหญิงทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง ($\bar{X}=5.00$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง ($\bar{X}=2.33$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอาชีพค้าขาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.35$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศชาย ($\bar{X}=4.78$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง ($\bar{X}=2.26$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอาชีพรับราชการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.46$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=3.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ควรมีการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ($\bar{X}=5.00$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ควรมีประกาศนียบัตรให้ผู้เรียน เพื่อแสดงว่าผู้เรียนได้ผ่านการศึกษาเรื่องนั้นๆ แล้ว ($\bar{X}=1.00$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอาชีพอื่นๆ ซึ่งได้แก่ นักศึกษา และผู้ที่มิได้ประกอบอาชีพใดๆ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.21$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ

พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮัสนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.78$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ มัสยิดควรมีเครื่องฉายภาพยนตร์เป็นอย่างน้อย ($\bar{X}=2.78$)

2.3 ความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

นอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ไม่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.33$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เวลามาเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=4.88$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=1.88$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.49$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=3.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ผู้เรียนหญิงและชายควรแยกที่เรียนคนละส่วนกัน ($\bar{X}=4.87$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=2.00$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.11$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮัสนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.82$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนที่มีความเหมาะสมที่สุดควรอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย ($\bar{X}=2.35$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.30$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศชาย ($\bar{X}=4.93$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=2.31$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.47$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้เรียน ($\bar{X}=3.60$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ควรสนับสนุนให้สตรีมาเรียนเพิ่มขึ้น ($\bar{X}=5.00$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ควรมีการอบรมสัมมนาผู้สอน เพื่อพัฒนาหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้สอน ($\bar{X}=1.00$)

2.4 ความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

นอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จำแนกตามวุฒิการศึกษา

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับอภิปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.13$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ควรแจ้งผลให้ผู้เรียนทราบทุกครั้งหลังจากการสอบหรือการประเมิน ($\bar{X}=5.00$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ การเรียนการสอนอิสลามศึกษาในมัสยิดไม่ควรมีการสอบ ($\bar{X}=1.50$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับมตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว

พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.38$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เวลาการเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=4.84$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=1.92$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาศาสนาสูงสุดระดับษานะวีย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.37$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.96$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง ($\bar{X}=2.23$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาศาสนาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.14$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.36$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เวลาเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=5.00$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง ($\bar{X}=2.46$)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เคยเรียนโรงเรียนปอเนาะแบบเก่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.31$) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.74$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เวลาเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=4.86$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=1.95$)

3. ความคิดเห็นของผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมศึกษา เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยม

3.1 ความคิดเห็นของผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมศึกษา เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยม จำแนกตามอายุ

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมที่มีอายุตั้งแต่ 15-40 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.09$) ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.87$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง ($\bar{X}=2.53$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมที่มีอายุระหว่าง 41-60 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.04$) ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้าน ผู้สอน ($\bar{X}=3.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.74$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ มัธยมศึกษาควรมีเครื่องฉายภาพยนตร์เป็นอย่างน้อย ($\bar{X}=2.29$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมที่มีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.15$) ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ควรเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และไม่มีประวัติเลื่อมเสียด ($\bar{X}=4.71$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ มัธยมศึกษาควรมีเครื่องฉายภาพยนตร์เป็นอย่างน้อย ($\bar{X}=2.53$)

3.2 ความคิดเห็นของผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จำแนกตามอาชีพ

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด ที่มีอาชีพการเกษตร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.09$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อหลัก พบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับกิจกรรมและอิสลามที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.84$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ มัสยิดควรมีเครื่องฉายภาพยนตร์เป็นอย่างน้อย ($\bar{X}=2.29$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีอาชีพการประมง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.36$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านผู้เรียน ($\bar{X}=3.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับกิจกรรมและอิสลามที่ถูกต้อง ($\bar{X}=5.00$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ การเรียนการสอนอิสลามศึกษาในมัสยิดไม่ควรมีการสอบ ($\bar{X}=1.00$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีอาชีพค้าขาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.14$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เวลาเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=4.88$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอน ไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=2.23$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีอาชีพรับราชการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.66$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านการวัดการประเมินผล ($\bar{X}=3.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ควรมีการอบรมสัมมนาผู้สอน เพื่อ

พัฒนาหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้สอน ($\bar{X}=5.00$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ การเรียนการสอนอิสลามศึกษาไม่ควรมีการสอบ ($\bar{X}=1.60$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่เป็นนักศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีความสนใจมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.00$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านการวัดการประเมินผล ($\bar{X}=3.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เวลามาเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=4.77$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ควรเป็นผู้ที่ได้ผ่านการประกอบพิธีหัจญ์แล้ว ($\bar{X}=2.19$)

3.3 ความคิดเห็นของผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด ที่ไม่รู้หนังสือสายสามัญ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.41$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ สื่อควรมีความเหมาะสมกับวัยและความรู้ของผู้เรียน ($\bar{X}=5.00$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง ($\bar{X}=2.12$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด ที่ไม่จบระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.06$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอน ($\bar{X}=3.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และไม่มีประวัติเสียมเสียด ($\bar{X}=4.76$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ มัสยิดควรมีเครื่องฉายภาพยนตร์เป็นอย่างน้อย ($\bar{X}=2.48$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงสุดระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามี

ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูง คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.10$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ วิธีสอนควรสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาหลักสูตร และวัยของผู้เรียน ($\bar{X}=4.34$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ มัธยมศึกษาควรมีเครื่องฉายภาพยนต์เป็นอย่างน้อย ($\bar{X}=2.13$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงสุดระดับมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.07$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.81$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=2.35$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงสุดระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.09$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.77$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ การเรียนการสอนอิสลามศึกษาในมัธยมไม่ควรมีการสอบ ($\bar{X}=2.09$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.25$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านการวัดการประเมินผล ($\bar{X}=3.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ควรใช้วิธีสอนอย่างหลากหลายน่าสนใจ ($\bar{X}=5.00$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้เรียนผู้ใหญ่ที่เหมาะสมที่สุดควรมีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ($\bar{X}=1.00$)

3.4 ความคิดเห็นของผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยม จำแนกตามวุฒิการศึกษาศาสนา

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่ไม่มีวุฒิการศึกษาศาสนาและไม่เคยเรียนโรงเรียนปอเนาะแบบเก่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=3.99$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และไม่มีประวัติเสียมเสียบ ($\bar{X}=4.76$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=1.76$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่จบการศึกษาศาสนาระดับดาดีกา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านการวัดการประเมินผล ($\bar{X}=4.19$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}=3.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ผู้เรียนหญิงและชายควรแยกที่เรียนคนละส่วนกัน ($\bar{X}=4.85$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ มัธยมควรมีเครื่องฉายภาพยนตร์ เป็นอย่างน้อย ($\bar{X}=2.00$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่จบการศึกษาศาสนาระดับอิมดาอีย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.24$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=5.00$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ มัธยมควรมีเครื่องฉายภาพยนตร์ เป็นอย่างน้อย ($\bar{X}=2.40$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่จบการศึกษาศาสนาระดับมุตตะวัสสิฎ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูง คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.17$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.90$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง ($\bar{X}=2.36$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่มีวุฒิการศึกษาศาสนาสูงสุดระดับขานะวีย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=5.12$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและอิสลามนอะฮ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.87$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=2.30$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่มีวุฒิการศึกษาศาสนาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านวิธีสอน ($\bar{X}=4.08$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เวลาการเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=4.83$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ ($\bar{X}=2.16$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่มีวุฒิการศึกษาศาสนาสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านการวัดการประเมินผล ($\bar{X}=4.33$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เวลาการเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=5.00$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนควรมีประสบการณ์ในการสอนอิสลามศึกษามาแล้ว อย่างน้อย 2 ปี ($\bar{X}=1.00$)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ที่เคยเรียนศาสนาโรงเรียนปอเนาะแบบเก่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.13$) ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ด้านผู้สอน ($\bar{X}=3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เรียนผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เวลาเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=4.74$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้เรียนผู้ใหญ่ที่เหมาะสมที่สุดควรมีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ($\bar{X}=2.48$)

4. การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมทั้งหมด พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้วางไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านวิธีสอน และด้านการวัดการประเมินผล

5. การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี โดยรวมพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่มีความแตกต่างเช่นเดียวกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้วางไว้

6. การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองกับผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองกับผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด จังหวัดปัตตานี โดยรวมพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้วางไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในด้านการวัดการประเมินผล

7. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่

ด้านผู้เรียน

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้เรียนดังนี้

1. ควรมีความตั้งใจเรียนอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ (41 คน)
2. ผู้เรียนควรมาเรียนด้วยความกระตือรือร้นและมีความต่อเนื่อง (31 คน)
3. ผู้เรียนควรมีความพร้อมที่จะเรียน ไม่ถูกบังคับ และมีความบริสุทธิ์ใจในการเรียน (14 คน)

ด้านผู้สอน

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้สอนดังนี้

1. ผู้สอนควรมีความรู้และจิตวิทยาทางการสอน (25 คน)
2. ผู้สอนควรมีความรู้ความสามารถจริงๆ (17 คน)
3. ผู้สอนไม่ควรใช้ภาษาที่รุนแรง และควรมีความสุภาพเรียบร้อย (12 คน)

ด้านหลักสูตร

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านหลักสูตรดังนี้

1. หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรที่ดี มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน (27 คน)
2. หลักสูตรควรมีประโยชน์ต่อผู้เรียนและสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน (15 คน)
3. หลักสูตรควรมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน (9 คน)

ด้านสื่อการเรียนการสอน

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านสื่อการเรียนการสอนดังนี้

1. สื่อการเรียนการสอนไม่จำเป็นต้องมีในทุกๆ เรื่อง แต่สื่อควรมีความเหมาะสมกับเนื้อหา (11 คน)
2. ควรมีการถ่ายทอดเสียงทางวิทยุ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้เรียนที่ไม่สามารถมาเรียนได้ (10 คน)
3. สื่อการเรียนการสอนควรมีความปลอดภัยในการนำมาใช้ (7 คน)

ด้านวิธีสอน

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านวิธีสอนดังนี้

1. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการสอน (11 คน)
2. ควรเป็นวิธีสอนที่มีความสนุกสนาน ไม่เครียดมากเกินไป (10 คน)
3. ควรมีเทคนิคในการสอนที่มีความแตกต่างจากวัยเด็ก (8 คน)

ด้านการวัดการประเมินผล

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านการวัดการประเมินผลดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด ควรมีการวัดผลเดือนละ 1 ครั้ง (12 คน)
2. ควรมีการประเมินผลหลังจากเรียนจบแต่ละครั้ง (8 คน)
3. ควรมีการสอบหลังจากเรียนจบแล้ว 1 บท (7 คน)

8. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีทั้งหมด 7 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง มีอายุ 61 ปีขึ้นไป ประกอบอาชีพทางการเกษตร ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญสูงสุดระดับประถมศึกษา และมีวุฒิสายศาสนาสูงสุดระดับมตะวัสติฎ และทั้งหมดเคยเรียนโรงเรียนปอเนาะแบบเก่า และส่วนใหญ่ได้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมากกว่า 10 ปี

ผู้สอนประจำมัสยิดมีทั้งหมด 7 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง มีอายุระหว่าง 41-60 ปี ประกอบอาชีพเป็นครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนปอเนาะแบบเก่า ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญสูงสุดระดับประถมศึกษา มีวุฒิสายศาสนาสูงสุดระดับมตะวัสติฎ และทั้งหมดเคยเรียนโรงเรียนปอเนาะแบบเก่า และส่วนใหญ่ได้ดำเนินการสอนในมัสยิดมาแล้ว 5-10 ปี

9. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

ด้านผู้เรียน

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทั้งหมดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้เรียนว่า มีความเห็นด้วกับการแยกผู้เรียนตามเพศ (7 คน) ไม่เห็นด้วยที่จะให้ผู้มิใช่มุสลิมเข้ามาเรียนอิสลามศึกษาในมัสยิด (6 คน) ผู้เรียนควรแต่งกายปกปิดร่างกายตามหลักการศาสนาอิสลาม (6 คน)

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะด้านผู้เรียนว่า รัฐบาลควรสนับสนุนด้านเงินทุนบ้าง (4 คน) ควรประชาสัมพันธ์และส่งเสริมคนในพื้นที่หรือในหมู่บ้านให้มาเรียนมากกว่านี้ ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่นักเรียนเป็นคนนอกพื้นที่ (3 คน) และมีความเห็นว่า ควรประชาสัมพันธ์เรื่องการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่องอิสลามศึกษาในมัสยิดให้ทั่วถึงมากกว่านี้ (3 คน)

ด้านผู้สอน

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเกือบทั้งหมด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้สอน ว่า ควรมีการอบรมสัมมนาระหว่างผู้สอนด้วยกัน เพราะจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน (6 คน) ผู้สอนควรเป็นมุสลิมเท่านั้น (6 คน) ไม่เห็นด้วยที่จะให้คนที่มิใช่มุสลิมมาสอนอิสลามศึกษา เพราะผู้สอนเองไม่ศรัทธาศาสนาอิสลาม แล้วจะมาสอนศาสนาอิสลามได้อย่างไร (5 คน)

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะด้านผู้สอน ว่า ผู้สอนควรได้รับเงินเดือนที่แน่นอน (4 คน) ผู้สอนควรหลีกเลี่ยงการชี้ขาด (ฟัตวา) ในเรื่องที่มีความขัดแย้ง และเรื่องที่เป็นปฏิกยอฮ์ (ฟุรอุ) (3 คน) และมีข้อเสนอแนะว่า ผู้สอนไม่ควรสอนให้เกิดความแตกแยก และพุดจาเสียดสีคนอื่น (2 คน)

ด้านหลักสูตร

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านหลักสูตรว่า ควรจัดคู่มือการสอนให้แก่ผู้สอน (5 คน) ควรกำหนดเวลาให้ชัดเจน แต่ควรมีการยืดหยุ่นได้บ้าง (4 คน) หลักสูตรควรสอดคล้องกับความรู้พื้นฐานของผู้เรียน แต่ไม่เห็นด้วยกับการพยายามที่จะทำให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับชาวพุทธส่วนใหญ่ (3 คน)

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะด้านหลักสูตร ว่า ถ้าเป็นไปได้อยากจะให้มีการลงทะเบียนก่อนเข้าเรียนแต่ละครั้ง เพราะจะได้ทราบว่าผู้เรียนคือใคร มาจากไหน และข้อมูลอื่นๆ (2 คน) และมีข้อเสนอแนะอีกว่า หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรที่ครอบคลุมทั้งเรื่องเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับพระเจ้า ผู้เรียนกับครอบครัว และผู้เรียนกับสังคม (1 คน)

ด้านสื่อการเรียนการสอน

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านสื่อการเรียนการสอน ว่า การเรียนการสอนจำเป็นต้องมีสื่อประกอบ เพราะจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจมากขึ้น และทำให้บทเรียนน่าสนใจขึ้น (4 คน) การเตรียมสื่อเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ผู้สอน และผู้เรียน (4 คน) ผู้เรียนควรมีหนังสือเรียน (4 คน)

ด้านวิธีสอน

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านวิธีสอน ว่า วิธีสอนที่เหมาะสมกับอิสลามศึกษามากที่สุด ต้องแล้วแต่วิชาที่เรียน เช่น เรียนวิชาการอ่านอัลกุรอาน ก็ควรเป็นการจัดกลุ่มย่อย ถ้าเป็นวิชาฟิสิกส์ ก็ควรเป็นการบรรยายและการสาธิต เป็นต้น (4 คน) วิธีสอนที่เหมาะสมกับอิสลามศึกษามากที่สุด คือ การบรรยาย การถาม-ตอบ และการจัดกลุ่มย่อย (3 คน) วิธีสอนควรเน้นทั้งเนื้อหาและการปฏิบัติ เพราะในอิสลามนั้นการปฏิบัติต้องอยู่บนพื้นฐานของความรู้ และเมื่อมีความรู้แล้วก็ต้องปฏิบัติ (3 คน)

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะด้านวิธีสอน ว่า ควรมีสถานงานเป็นของมัสยิดเอง เพื่อให้ความสะดวกกับผู้มาติดต่อประสานงาน (4 คน) มัสยิดควรมีที่พักแรมสำหรับผู้เดินทาง (2 คน) ควรมีการประชุมสังฆกรรมระหว่างมัสยิด เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ (1 คน)

ด้านการวัดการประเมินผล

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านการวัดการประเมินผล ว่า เห็นด้วยที่จะให้มีการทดสอบวัดความรู้เดิมของผู้เรียน ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังจากจบเนื้อหาแต่ละเรื่องแล้ว แต่วิธีการควรให้มีความเหมาะสมกับสภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในมัสยิดด้วย วิธีการที่เหมาะสมคิดว่าจะเป็นการซักถามมากกว่าการให้ทำข้อสอบ (5 คน) วิธีการวัดการประเมินผลที่เหมาะสมที่สุด คือ การสังเกต และการซักถาม (5 คน) การประเมินผู้สอนคิดว่าเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (4 คน)

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะด้านการวัดการประเมินผลว่า ควรมีการตรวจสอบว่า ผู้สอนนำแนวคิดนอกกรีตมาเผยแพร่หรือไม่ หรือถูกครอบงำโดยพรรคการเมืองหรือไม่ (1 คน)

10. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้สอนประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

ด้านผู้เรียน

ผู้สอนประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้เรียน ว่า อิสลามศึกษาสามารถเรียนได้ทุกเพศทุกวัย และไม่จำกัดอายุ (5 คน) ถ้าแยกผู้เรียนตามวัยได้ก็ดี เพราะจะมีความสะดวกในการสอน แต่ในความเป็นจริงนั้นเป็นไปได้ยาก (5 คน) ผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง (4 คน)

ผู้สอนประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้เรียน ว่า ผู้เรียนควรบังคับตัวเองให้มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพราะจะได้เข้าใจต่อเนื่องกัน เรื่องบางเรื่องไม่สามารถสอนให้จบภายในคาบเดียว (3 คน) ควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียนมาเรียนให้มากกว่านี้ (2 คน) มัสยิดควรเตรียมสถานที่พร้อมกับโทรทัศน์วงจรปิดให้แก่ผู้สนใจทั่วไป (2 คน)

ด้านผู้สอน

ผู้สอนประจำมัสยิดทั้งหมดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้สอน ว่า ควรมีการอบรมสัมมนาระหว่างผู้สอน เพราะจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของกันและกัน (7 คน) ผู้สอนควรเป็นมุสลิม เพราะเราจัดการเรียนการสอนในมัสยิด คนไม่ใช่มุสลิมศาสนาไม่ค่อยสนับสนุนให้เข้ามาในมัสยิด (5 คน) ผู้สอนควรเป็นเพศชายหรือหญิงก็ได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสอน (5 คน)

ผู้สอนประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้สอน ว่า ควรมีการจัดฝึกอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับวิธีการสอนแก่ผู้สอน (3 คน) ผู้สอนควรสอนด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อความสามัคคีของสังคม ไม่ควรก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม และไม่เป็นเครื่องมือให้กับฝ่ายใดๆ ทั้งสิ้น (2 คน) มัสยิดควรจัดงบประมาณเป็นค่าตอบแทนแก่ผู้สอนให้เหมาะสม ไม่ควรปล่อยให้เป็นที่หน้าของผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว (1 คน)

ด้านหลักสูตร

ผู้สอนประจำมัสยิดทั้งหมดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านหลักสูตร ว่า ผู้สอนควรมีคู่มือในการสอน เพราะจะเป็นแนวทางในการสอนได้ดี (7 คน) เนื้อหาและวัตถุประสงค์การสอนอิสลามศึกษาในมัสยิดควรมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมมุสลิมในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม เพราะแท้จริงแล้วสิ่งนี้คือเป้าหมายของอิสลามศึกษาอยู่แล้ว ไม่ใช่มาเรียนอิสลามศึกษาแล้วคบกับใครไม่ได้ อยู่ในสังคมไม่

ได้ (4 คน) อิสลามศึกษาควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮะดีษที่ถูกต้อง และความรู้พื้นฐานของผู้เรียนที่ไม่ขัดแย้งกับหลักการของอัลกุรอานและฮะดีษ (4 คน)

ผู้สอนประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านหลักสูตร ว่า ควรเชิญนักการศึกษาอิสลามในจังหวัดมาร่วมกันสัมมนา เพื่อจัดทำหลักสูตรให้แก่ผู้สอน เพราะตอนนี้ไม่มีหลักสูตรที่แน่นอน จะสอนสิ่งใด อย่างไร ก็แล้วแต่ผู้สอน (2 คน) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดควรจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนในมัสยิดให้มีมาตรฐานเดียวกัน และสนับสนุนให้ทุกมัสยิด ดำเนินการสอนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน (1 คน) และผู้สอนประจำมัสยิดยังมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีคณะกรรมการในการพิจารณาหลักสูตรอย่างชัดเจน (1 คน)

ด้านสื่อการเรียนการสอน

ผู้สอนประจำมัสยิดทั้งหมดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านสื่อการเรียนการสอน ว่า ควรมีสื่อประกอบการเรียนการสอน เพราะจะทำให้บทเรียนน่าสนใจ และผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น (7 คน) มัสยิดควรมีบริการสื่อที่จำเป็น เช่น เครื่องขยายเสียงที่สมบูรณ์ เทปคาสเซ็ท โทรทัศน์วงจรปิด กระจกบาน และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ (5 คน) การเตรียมสื่อเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ผู้เรียน และผู้สอน (5 คน)

ผู้สอนประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านสื่อการเรียนการสอน ว่า ควรมีการจัดฝึกอบรมการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนแก่ผู้สอน (2 คน) และมีข้อเสนอแนะว่า รัฐบาลน่าจะสนับสนุนด้านสื่อให้แก่ผู้สอนให้มากกว่านี้ (2 คน)

ด้านวิธีสอน

ผู้สอนประจำมัสยิดทั้งหมดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านวิธีสอน ว่า วิธีสอนที่ดีควรเหมาะสมกับเนื้อหา ความสามารถของผู้สอนและผู้เรียน และสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้ (7 คน) การจะเน้นเนื้อหาหรือการปฏิบัติ ควรพิจารณาที่ลักษณะของรายวิชา บางวิชาควรเน้นเนื้อหา บางวิชาควรเน้นการปฏิบัติ (5 คน) วิธีสอนที่คิดว่าเหมาะสมกับการเรียนการสอนอิสลามศึกษามากที่สุด คือ การบรรยาย การซักถาม การสาธิต และการแบ่งกลุ่มย่อย (4 คน)

ผู้สอนประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านวิธีสอน ว่า ควรมีการจัดฝึกอบรม เรื่อง วิธีการสอนผู้ใหญ่ให้แก่ผู้สอน (2 คน)

ด้านการวัดการประเมินผล

ผู้สอนประจำมัธยมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง อิสลามศึกษา ใน มัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านการวัดการประเมินผล ว่า ควรมีการวัดการประเมินผลด้วยการสังเกต และการซักถาม (5 คน) ควรมีการประเมินผู้สอน โดยให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนเป็นผู้ประเมิน (3 คน) เห็นด้วยที่จะให้มีการสอบก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังจากเรียน แต่ไม่ควรที่จะใช้แบบทดสอบที่เป็นทางการมากเกินไป (2 คน)

ผู้สอนประจำมัธยมมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ใน มัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านการวัดการประเมินผล ว่า ควรแยกผู้เรียนเป็น 2 กลุ่ม 1 คน คือ

1. ผู้เรียนที่สามารถอ่านออกเขียนได้ กลุ่มนี้ใช้ประเมิน โดยการแจกแบบสอบถาม
2. ผู้เรียนที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ กลุ่มนี้ให้มีการซักถามและการสังเกต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลเรื่อง “การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี” มีดังนี้

1. ความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอายุระหว่าง 15-40 ปี คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอายุ 61 ปี ขึ้นไป คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอาชีพการเกษตร คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอาชีพอื่นๆ ซึ่งได้แก่นักศึกษาและผู้ที่มีได้ประกอบอาชีพใดๆ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงสุดระดับมัธยมศึกษา และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาศาสนาสูงสุดระดับขานะวีย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและอัศสุนนะฮ์ที่ถูกต้อง อาจเป็นเพราะว่า วิชาอิสลามศึกษา เป็นวิชาที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ซึ่งมีอัลกุรอานและอัศสุนนะฮ์เป็นแหล่งอ้างอิงระดับสูงสุด ในวิชาการเกี่ยวกับอัลกุรอานและอัศสุนนะฮ์ปัจจุบันมีความเจริญกว่าในอดีตมาก นักวิชาการอิสลามศึกษาสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ว่าโองการโคธิบายได้ถูกต้อง และอัศสุนนะฮ์ (หะดีษ) ใดมีความถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษาอิสลามที่ว่า เนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการศึกษาอิสลามนั้นมีพื้นฐานเดียวกันกับหลักการศาสนาอิสลาม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากอัลกุรอานและอัศสุนนะฮ์ (Jalaluddin และ Usman Said, 1999)

สำหรับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอาชีพการประมง และอาชีพค้าขาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ในกรณีที่ผู้เรียนเป็นเพศชายทั้งหมด ผู้สอนควรเป็นเพศหญิง อาจเป็นเพราะว่าอิสลามศึกษามีเนื้อหาครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกเรื่อง ซึ่งหากพิจารณาเพศของผู้เรียนและผู้สอนแล้ว บางเรื่องไม่มีอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับอะกิเดฮ์ (หลักศรัทธา) และอักลาฮ์ (จริยธรรม) เป็นต้น แต่บางเรื่อง เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับฟิฮ์ (ข้อบัญญัติต่างๆ ของอิสลาม) เพศของผู้เรียนและผู้สอนเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะเรื่องราวที่ว่าด้วยการร่วมประเวณีในอิสลาม และเรื่องราวที่มีความเกี่ยวข้องกับการร่วมประเวณี

สำหรับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ไม่จบการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงสุดระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยสุด คือ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ อาจเป็นเพราะว่า อิสลามศึกษาที่ทำการเรียนการสอนในมัสยิดนั้น มีผู้เรียนหลากหลายมาก ดังนั้นผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากพอสมควร หากผู้สอนเป็นผู้ที่ไม่มีประสบการณ์แล้ว จะทำให้ประสบปัญหาต่อการเรียนการสอนได้ โดยเฉพาะช่วงตอบคำถาม ผู้เรียนจะถามหลากหลายมาก ประกอบกับผู้สอนไม่สามารถเตรียมตัวได้ล่วงหน้าได้ และไม่สามารถเดาได้ว่าผู้เรียนจะถามอะไร ดังนั้นผู้สอนควรมีประสบการณ์ในการตอบคำถามมากพอสมควร มิฉะนั้นจะไม่สามารถตอบคำถามให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาความน่าเชื่อถือของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอนได้

สำหรับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาศาสนาสูงสุดระดับมตะวัสติฎ ระดับปริญญาตรี และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เคยเรียน โรงเรียนปอเนาะแบบเก่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เวลามาเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม อาจเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่ศึกษานี้ได้จัดขึ้นในมัสยิด ซึ่งเป็นศาสนสถาน ที่มีความประเสริฐ เพราะถือเป็นบ้านของอัลลอฮ์ และเป็นสถานที่ซึ่งใช้ในการประกอบอิบาดะฮ์ (การแสดงความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม) (Yahya, 1987)

2. ความคิดเห็นของผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีอายุตั้งแต่ 15-60 ปี ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีอาชีพการเกษตร อาชีพการประมง ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงสุดระดับมัธยมศึกษา ระดับปริญญาตรี ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาศาสนาสูงสุดระดับอิมดาอีย มตะวัสติฎ และฆานะวีญ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ควรสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮัสนุนนะฮ์ที่ถูกต้อง อาจเป็นเพราะว่า ผู้เรียนกลุ่มนี้ได้เห็นความแตกแยกทางด้านวิชาการของคนในท้องถิ่นของตน ซึ่งสืบเนื่องมาจากการนำเสนออิสลามศึกษาที่อ้างอิงหลักฐานที่ไม่ถูกต้อง ไม่มีการถกเถียงหรือตรวจสอบความถูกต้อง

ของหลักฐาน เราจะพบได้ว่าหนังสือบางเล่มได้อ้างอิงถึงหลักฐานที่เป็นเท็จ (เมาฏอ) และอ่อนแอ (ฎาะอีฟ) สถาบัน SRIP แห่งประเทศมาเลเซีย ได้กล่าวว่า หลักสูตรเป็นความจำเป็นหลักสำหรับสถาบันการศึกษาเป็นตัวกำหนดผลผลิตที่สามารถดำเนินชีวิตได้ทั้งในโลกคนุยา (โลกนี้) และโลกอะคีเราะซ (โลกหน้า) ดังนั้น หลักสูตรอิสลามศึกษาจำเป็นต้องมีพื้นฐานมาจากแหล่งที่มาที่ถูกต้องคือ อัลกุรอานและอัซสุนนะฮ์ ปรัชญาการศึกษาของสถาบันหนึ่งมีความเกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่จะนำมาใช้ เพราะหลักสูตรการศึกษาเกิดขึ้นมาจากปรัชญาการศึกษา การศึกษาที่มีแหล่งที่มาจากอัลกุรอานและอัซสุนนะฮ์ สามารถสร้างผู้เรียนที่มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ และทันต่อเหตุการณ์ พร้อมกับสามารถปรับตัวได้เมื่อประสบปัญหาด้วยหลักการการศึกษาที่มีความสมดุลย์และทันสมัย (Sekolah Rendah Islam Pintar, 2001) นอกจากนี้ Islamic Square (2002) ได้กล่าวว่า

อัลกุรอานและอัซสุนนะฮ์ที่ถูกต้องนั้น เป็นแนวทางที่สมบูรณ์ ครอบคลุม และมีความปลอดภัยในการปฏิบัติตาม ซึ่งไม่มีตำราหรือแนวทางใดในโลกนี้ที่ครอบคลุมปัญหาต่างๆ และข้อบัญญัติต่างๆ ในการดำเนินชีวิตตามศาสนา เว้นแต่สิ่งที่ถูกประทานมาจากฟากฟ้า และสิ่งที่ถูกนำมาโดยศาสดามุหัมมัด คืออัลลือลลอฮุอะลยฮิวะสลัลัม

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีอาชีพค้าขาย ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่เป็นนักศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีความสนใจ ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงสุดระดับปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี และผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่เคยศึกษาในโรงเรียนปอเนาะแบบเก่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุดคือ เวลามาเรียนผู้เรียนควรแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลาม อาจเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนการสอนเกิดขึ้นในมัสยิด ซึ่งชาวมุสลิมถือว่าเป็นสถานที่ที่มีเกียรติที่สุดในหมู่บ้าน เป็นศาสนสถานที่ศาสนาอิสลามได้กำหนดระเบียบและมารยาทในการเข้าไปอย่างชัดเจน ส่วนหนึ่งก็คือ เรื่องการแต่งกาย ทั้งนี้การแต่งกายตามหลักการศาสนาอิสลามนั้น มิได้ถูกบัญญัติว่าให้แต่งเฉพาะเมื่อต้องการมามัสยิดเท่านั้น แต่ศาสนาอิสลามบัญญัติว่า ต้องแต่งกายตามหลักศาสนาอิสลามในทุกๆ ที่ แต่ละที่อาจมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีอายุ 61 ปี ขึ้นไป ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่ไม่จบการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่ไม่มีวุฒิการศึกษาศาสนาและไม่เคยเรียน โรงเรียนปอเนาะแบบเก่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และไม่มีประวัติเสื่อมเสีย อาจเป็นเพราะว่า ผู้เรียนกลุ่มนี้มีพื้นฐานการศึกษาอยู่ในระดับน้อย ทำให้วิถีการบริโภค

ความรู้เป็นไปโดยการเลียนแบบผู้สอน ทั้งในแง่ของเนื้อหาความรู้ และพฤติกรรมของผู้สอน แต่ผู้เรียนกลุ่มนี้จะทำตามหรือลอกเลียนแบบเฉพาะผู้สอนที่พวกเขาไว้ใจและยอมรับนับถือเท่านั้น ส่วนหนึ่งของคุณสมบัติผู้สอนที่ผู้เรียนกลุ่มนี้ไว้ใจนั้นคือ เป็นผู้สอนที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และไม่มีประวัติเสื่อมเสีย

ผู้เรียนผู้ใหญ่ที่มีอาชีพรับราชการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ควรมีการอบรมสัมมนาผู้สอน เพื่อพัฒนาหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้สอน อาจเป็นเพราะว่าผู้เรียนกลุ่มนี้เห็นความแตกต่างในเรื่องการจัดการเรียนการสอน เรื่อง อิสลามศึกษาระหว่างมัสยิดต่างๆ จึงเห็นว่าหากมีการสัมมนาผู้สอนแล้ว จะทำให้ผู้สอนเกิดการพัฒนา และสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้สอนด้วย เพราะการสัมมนาเป็นการประชุมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ร่วมกันศึกษาค้นคว้าในหัวข้อเรื่องประเด็นปัญหาที่วิทยากรได้เสนอให้ ภายใต้การแนะนำของวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ส่วนใหญ่การสัมมนาจะจัดให้แก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกัน และประสบปัญหาในการปฏิบัติงานร่วมกัน จึงนำปัญหานั้นๆ มาสัมมนาเพื่อหาแนวทางแก้ไข (อาชัญญา รัตนอุบล, 2540)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือสายสามัญ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ สื่อควรมีความเหมาะสมกับวัยและความรู้ของผู้เรียน อาจเป็นเพราะว่าผู้เรียนกลุ่มนี้เคยสัมผัสหรือประสบเหตุการณ์การณ์ที่ตรงกันข้าม กล่าวคือ ที่ผ่านมามีการใช้สื่อที่ไม่มีความเหมาะสมกับวัยและความรู้ของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอน ในมัสยิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สურกุล เจนอบรม (2543) ที่ว่า สื่อนั้นควรเป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงสุดระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ วิธีสอนควรสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาหลักสูตรและวัยของผู้เรียน อาจเป็นเพราะว่าที่ผ่านมา ที่ผ่านมามีวิธีสอนยังไม่ค่อยสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาหลักสูตรและวัยของผู้เรียน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากครูผู้สอนที่ขาดทักษะในการสอน หรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนอย่างเป็นทางการ ผู้สอนอาจใช้วิธีสอนแบบบรรยายในทุกๆ วิชาเรียน ทำให้การเรียนการสอนในมัสยิดขาดความน่าสนใจ

ผู้เรียนผู้ใหญ่ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ควรใช้วิธีสอนอย่างหลากหลายน่าสนใจ อาจเป็นเพราะผู้เรียนผู้ใหญ่กลุ่มนี้คิดว่า ไม่มีวิธีการสอนใดที่ดีกว่าวิธีการอื่นๆ อย่างเบ็ดเสร็จ บทเรียนแต่ละบทอาจจะต้องใช้วิธีการเรียนการสอนหลายวิธีประกอบกัน เพื่อให้ผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ได้สามารถเลือกวิธีการที่จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้ตามแนวทางที่ตนเองมีความสามารถและพึงพอใจ (เซาวเลศ เลิศชโลพาร และ กอบกุล สรรพกิจงานง, 2543 ; อาชญญา รัตนอุบล, 2542)

ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่มีวุฒิการศึกษาศาสนาสูงสุดระดับตติยศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ผู้เรียนหญิงและชายควรแยกที่เรียนคนละส่วนกัน อาจเป็นเพราะว่า ตามหลักการศาสนาอิสลามนั้นปฏิเสธการปะปนร่วมกันระหว่างชายหญิง (หากไม่จำเป็น) โดยเฉพาะในมัสยิด ประกอบกับบางช่วงสตรีจะมีประจำเดือน ซึ่งห้ามเข้ามาในมัสยิด ดังนั้นทางมัสยิดควรจัดสถานที่สำหรับสตรี โดยเฉพาะสำหรับสตรีที่มีประจำเดือน

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี โดยรวมพบว่า มีความแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันในด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านวิธีสอน และด้านการวัดการประเมินผล อาจเป็นเพราะว่าระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับผู้เรียนผู้ใหญ่มีความแตกต่างกันมาก ทั้งในด้านอายุ การศึกษา และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจากข้อมูลส่วนตัวของการวิจัยนี้พบว่า กรรมการอิสลามประจำมัสยิดส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-60 ปี ในขณะที่ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดมีอายุระหว่าง 15-40 ปี นอกจากนี้ยังพบว่าคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญสูงสุดระดับประถมศึกษา ในขณะที่ผู้เรียนผู้ใหญ่ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงสุดระดับมัธยมศึกษา ด้านการศึกษาศาสนาก็มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับขานะวี ส่วนผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดส่วนใหญ่เรียนในโรงเรียนปอเนาะแบบเก่า ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคลของ สกินเนอร์ ที่ได้

กล่าวว่าบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน (ภภาพร สิงห์ทัด, 2531) นอกจากนี้ สุชา จันทร์เอม (2524) ยังได้กล่าวว่าความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมแตกต่างกันไป

4. การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง กับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง และการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองกับผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด โดยรวมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่าความคิดเห็นของผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดมีความแตกต่างกันในด้านการวัดการประเมินผล ส่วนความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นไม่มีความแตกต่างกัน สาเหตุที่ไม่มีความแตกต่างกันนี้อาจเป็นเพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดปัตตานี ทั้งอำเภอที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมืองมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ อำเภอที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมืองมีส่วนที่ติดทะเล ภูเขา และที่ราบลุ่มคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้แล้วมุสลิมที่อาศัยอยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ใช้ภาษาเดียวกัน เผ่าพันธุ์เดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน และได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่คล้ายๆ กัน สุเทพ สุควิไล (2544) กล่าวว่า มุสลิม 4 ใน 5 ของชนมุสลิมในประเทศไทยเป็นชาวมลายูในทางวัฒนธรรม ชาวมลายูเหล่านี้มีจำนวนประมาณร้อยละ 5.2 ของจำนวนประชากรทั้งหมด 61,878,746 คน นอกจากนี้ สุรินทร์ พิชสุวรรณ (2527) กล่าวว่า ชาวมลายูเหล่านี้ เป็นชนส่วนใหญ่ที่มีประมาณร้อยละ 74.7 ของประชากรใน 4 จังหวัดภาคใต้ ดังนั้นคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดที่อาศัยอยู่ในและนอกเขตอำเภอเมืองจึงมีความเห็นที่ไม่แตกต่าง

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

ด้านผู้เรียน

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้เรียน มากเป็นอันดับแรก คือ ผู้เรียนควรมีความตั้งใจเรียนอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ มีจำนวน 41 คน อาจเป็นเพราะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่ได้พบว่า การเรียนการสอน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิดนั้น ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดยังไม่ค่อยมีความตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง เพราะสังเกตได้จากพฤติกรรมกรเรียนของผู้เรียนผู้ใหญ่ที่มาเรียนในมัสยิด บางส่วนมาแล้วไม่เข้าไปในมัสยิด ถึงแม้จะเข้าไปในมัสยิดก็ไม่ยอมเข้าไปนั่งด้านหน้า มีการหลับใน

มัธยม บางส่วนคุยกันจนรบกวนผู้เรียนอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียนผู้ใหญ่มาเรียนไม่สม่ำเสมอ อาจเป็นเพราะว่าไม่มีการเช็คชื่อ ไม่มีการสอบ และไม่มีการมอบประกาศนียบัตร

ด้านผู้สอน

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้สอน มากเป็นอันดับแรก คือ ผู้สอนควรมีความรู้และจิตวิทยาทางการสอน (จำนวน 25 คน) อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนการสอนในมัสยิดนั้นเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นผู้สอนจึงควรมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตลอดจนต้องมีจิตวิทยาทางการสอน เพราะนอกจากผู้เรียนมีความหลากหลายทางด้านวัยแล้ว ผู้เรียนยังมีพื้นฐานความรู้และอาชีพที่แตกต่างกันด้วย เท่าที่ผ่านมาผู้สอนมีความรู้ทางศาสนามาก แต่ความรู้ด้านจิตวิทยาทางการสอนนั้นมีน้อย ทำให้บทเรียนขาดความน่าสนใจ และผู้เรียนไม่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเรียนการสอนในมัสยิดสอนให้ผู้เรียนรู้จักการละหมาด หรือการถือศีลอดภาคสมทบ แต่ส่วนใหญ่ผู้เรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่นๆ อีกมากมายที่ผู้เรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ เช่น เรื่องความสามัคคีแบบอิสลาม การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องความดี การเชิญชวนผู้อื่นให้ทำความดีและยับยั้งความชั่ว และอื่นๆ เป็นต้น

ด้านหลักสูตร

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านหลักสูตรมากเป็นอันดับแรก คือ หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรที่ดี มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน (จำนวน 27 คน) อาจเป็นเพราะเนื้อหาหลักสูตรที่ผ่านมามีความจำเจ ซ้ำๆ ซากๆ ไม่มีความทันสมัย ไม่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน อาจเป็นเพราะผู้สอนขาดทักษะในการประยุกต์เนื้อหาให้มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และอีกประการหนึ่ง คือ ผู้สอนอาจจะสอนเนื้อหาที่มีอยู่ในหนังสือที่เคยร่ำเรียนมาจากสถาบันการศึกษาเดิมของผู้สอน คือ โรงเรียนปอเนาะแบบเก่าเท่านั้น ผู้สอนไม่พยายามทำความเข้าใจตำราวิชาการอิสลามร่วมสมัย ซึ่งตำราเหล่านี้มีเนื้อหาที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และอ่านเข้าใจง่าย

ด้านสื่อการเรียนการสอน

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านสื่อการเรียนการสอน มากเป็นอันดับแรก คือ สื่อการเรียนการสอนไม่จำเป็นต้องมีในทุกๆ เรื่อง สื่อควรมีความเหมาะสมกับเนื้อหา (จำนวน 11 คน) อาจเป็นเพราะวิชาการของศาสนาอิสลามนั้นไม่จำเป็นต้องใช้สื่อในทุกๆ เรื่อง บางเรื่องเพียงแค่สอนแบบปากต่อหูก็ใช้ได้แล้ว

ด้านวิธีสอน

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านวิธีสอน มากเป็นอันดับแรก คือ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการสอน (จำนวน 11 คน) อาจเป็นเพราะวิธีสอนที่ใช้จัดการเรียนการสอนในมัสยิดนั้น เป็นวิธีสอนที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง บางครั้งผู้สอนลืมนึกไปว่า ผู้เรียนที่มาเรียนในมัสยิดนั้น เป็นวัยที่พกพาความรู้และประสบการณ์เดิมมาก ซึ่งบางครั้งอาจมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ และได้แง่มุมทางวิชาการที่หลากหลาย ทำให้ผู้สอนบางท่านไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น หรือมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

ด้านการวัดการประเมินผล

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้เรียนผู้ใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านการวัดการประเมินผล มากเป็นอันดับแรก คือ การจัดการเรียนการสอน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด ควรมีการวัดผลเดือนละ 1 ครั้ง (จำนวน 12 คน) อาจเป็นเพราะกรรมการอิสลามศึกษาและผู้เรียนผู้ใหญ่กลุ่มนี้มีแรงจูงใจในการเรียนสูง ต้องการพัฒนาความรู้อิสลามศึกษาที่ตนมีอยู่ให้เพิ่มมากขึ้น จึงคิดว่าควรมีการวัดผลเดือนละ 1 ครั้ง เป็นการวัดผลระหว่างเรียน เพื่อจะได้รู้แนวทางและสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

5. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

ด้านผู้เรียน

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทั้งหมด 7 คน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้เรียน มากเป็นอันดับแรกคือ มีความเห็นเกี่ยวกับการแยกผู้เรียนตามเพศ อาจเป็นเพราะ ส่วนใหญ่ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ได้รับเข้ามาดำรงตำแหน่งนั้น เป็นผู้ที่มีความรู้ศาสนา และมีความเคร่งครัดสูง ประกอบกับหลักการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลได้ดั่งนั้น ผู้จัดควรแยกผู้เรียนเป็นกลุ่มๆ อาจจะแยกผู้เรียนตามอายุหรือตามวัย ตามอาชีพ ตามความสนใจ และตามความรู้พื้นฐาน เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้จัดในการเตรียมผู้สอน หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน วิธีสอน และวิธีการวัดการประเมินผลให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้เรียนมากเป็นอันดับแรก คือ รัฐบาลควรสนับสนุนด้านเงินทุนแก่ผู้เรียนบ้าง (จำนวน 4 คน) อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันรัฐไม่เคยมีการสนับสนุนด้านเงินทุนแก่ผู้เรียนเลย ถึงแม้ผู้เรียนบางส่วนไม่มีปัญหาด้านการเงิน แต่ผู้เรียนที่มีปัญหาด้านนี้ยังคงมีอยู่ ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐส่วนหนึ่งที่จะต้องรับผิดชอบและดูแลบ้าง เพราะถ้ารัฐไม่สนับสนุนดูแลงานส่งเสริมวิชาการที่สามารถพัฒนาให้ประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรมเช่นนี้แล้ว รัฐอาจจะต้องสูญเสียงบประมาณมหาศาลในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากประชาชนที่ไม่มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งปัญหาปัจจุบันส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะผ่านทางด้านรัฐเองหรือปัญหาด้านประชาชน เกิดจากบุคคลหรือสังคมนั้น ไม่มีคุณธรรมจริยธรรม

ด้านผู้สอน

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้สอน มากเป็นอันดับแรก คือ ควรมีการอบรมสัมมนา ระหว่างผู้สอนด้วยกัน เพราะจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน (จำนวน 6 คน) อาจเป็นเพราะประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีโอกาสได้ร่วมประชุมและทำกิจกรรมด้านอิสลามศึกษาระดับจังหวัดและระดับประเทศ ทำให้เห็นความรู้ความสามารถของผู้สอนที่หลากหลาย ซึ่งอาจคิดว่า ถ้าได้มีการรวมตัวกันของผู้สอนเพื่อได้พูดคุยกันเรื่องการจัดการศึกษาเรื่องอิสลามศึกษาในมัสยิดแล้วน่าจะมีประโยชน์มาก จึงคิดว่าควรมีการจัดสัมมนาระหว่างผู้สอนขึ้น

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้สอน มากเป็นอันดับแรก คือ ผู้สอนควรได้รับเงินเดือนที่แน่นอน (จำนวน 4 คน) อาจเป็นเพราะที่ผ่านมาผู้สอนได้รับเงินเดือนหรือค่าตอบแทนในการสอนไม่แน่นอน ได้บ้างไม่ได้บ้าง ใ้ได้น้อยบ้างได้มากบ้าง ประกอบกับประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้เห็นควารับผิดชอบของผู้สอน ซึ่งมีภาระที่จะต้องเลี้ยงดูครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายสูง จึงคิดว่าผู้สอนควรได้รับเงินเดือนที่แน่นอน ซึ่งท้ายที่สุดก็จะเกิดผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในมัสยิด เพราะจะทำให้ผู้สอนเกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น

ด้านหลักสูตร

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านหลักสูตร มากเป็นอันดับแรก คือ ควรจัดคู่มือการสอนให้แก่ผู้สอน (จำนวน 5 คน) อาจเป็นเพราะปัจจุบันยังไม่มีคู่มือการสอน และคิดว่าคู่มือการสอนน่าจะมีประโยชน์ต่อผู้สอน เพื่อเป็นแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการเรียนการสอน

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านหลักสูตร มากเป็นอันดับแรก คือ ถ้าเป็นไปได้อยากให้มีการลงทะเบียนก่อนเข้าเรียนแต่ละครั้ง เพราะจะได้ทราบว่าผู้เรียนคือใคร มาจากไหน และข้อมูลอื่น (จำนวน 2 คน) อาจเป็นเพราะที่ผ่านมายังไม่มีการลงทะเบียน ซึ่งการลงทะเบียนเรียนจะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับความหลากหลายของผู้เรียน

ด้านสื่อการเรียนการสอน

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านสื่อการเรียนการสอน มากเป็นอันดับแรก คือ การเรียนการสอนจำเป็นต้องมีสื่อประกอบ เพราะจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจมากขึ้น และทำให้บทเรียนมีความน่าสนใจขึ้น (จำนวน 4 คน) อาจเป็นเพราะประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแต่ละคนมีอายุมากพอสมควร ทำให้เห็นการเปรียบเทียบระหว่างผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนการสอนในอดีตที่ไม่ค่อยมีการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน กับผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนการสอนปัจจุบันที่มีการใช้สื่อบ้าง ว่ามีความแตกต่างกัน แต่หากมีการใช้สื่อมากกว่านี้ผู้เรียนอาจมีความเข้าใจมากขึ้น และบทเรียนอาจมีความน่าสนใจขึ้น

ด้านวิธีสอน

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านวิธีสอน มากเป็นอันดับแรก คือ วิธีสอนที่มีความเหมาะสมกับอิสลามศึกษาที่สุดนั้น ควรแล้วแต่วิชาที่เรียน เช่น เรียนวิชาการอ่านอัลกุรอาน ก็ควรใช้วิธีการจัดกลุ่มย่อย ถ้าเป็นวิชาฟิสิกส์ ก็ควรเป็นการบรรยายและการสาธิต เป็นต้น (จำนวน 4 คน) อาจเป็นเพราะประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกลุ่มนี้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะด้านการเลือกวิธี

สอน ซึ่งไม่มีวิธีสอนใดดีที่สุด เพราะการจะกล่าวได้ว่าวิธีสอนหนึ่งดีที่สุดนั้น ต้องพิจารณาส่วนประกอบอื่นๆ ของการจัดการเรียนการสอนด้วย เช่น วิชาที่จะสอน ผู้สอน ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี มากเป็นอันดับแรกคือ มัสยิดควรมีสถานักงานเป็นของมัสยิดเอง เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อประสานงาน มีจำนวน 4 คน จากการใช้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ปรากฏว่า ทุกมัสยิดไม่มีสำนักงานเป็นของตนเอง บางมัสยิดใช้บ้านประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต้อนรับผู้มาเยือน บางมัสยิดใช้อาคารมัสยิดเป็นที่รับรองแขก บางครั้งผู้มาเยือนมิใช่มุสลิม บางครั้งผู้มาเยือนเป็นชาวต่างประเทศซึ่งต้องการมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการบริหารมัสยิด ทำให้กิจกรรมเหล่านี้ไม่มีความคล่องตัว ถ้าหากมัสยิดมีสำนักงานเป็นของตนเองแล้ว จะสามารถใช้ประโยชน์และตอบสนองกิจกรรมเหล่านี้ได้มากขึ้น

ด้านการวัดการประเมินผล

ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านการวัดการประเมินผล มากเป็นอันดับแรก คือ เห็นด้วยที่จะให้มีการทดสอบวัดความรู้เดิมของผู้เรียน ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังจากจบเนื้อหาแต่ละเรื่องแล้ว แต่วิธีการควรให้มีความเหมาะสมกับสภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในมัสยิดด้วย วิธีการที่เหมาะสม คิดว่าน่าจะเป็นวิธีการซักถามมากกว่าการให้ทำข้อสอบ (จำนวน 5 คน) อาจเป็นเพราะที่ผ่านมาประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้เห็นข้อบกพร่องของการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มีการวัดการประเมินผล ซึ่งมีความจืดจืด ไม่หือหือหา ไม่มีความน่าสนใจ และผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน ถ้าหากมีการทดสอบวัดความรู้เดิมของผู้เรียน จะทำให้มีประโยชน์ในการแยกผู้เรียนเป็นกลุ่มๆ ไป การทดสอบระหว่างเรียนมีประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ การทดสอบหลังจากจบเนื้อหาแต่ละเรื่องแล้วนั้น ทำให้ผู้จัดได้ทราบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนว่าควรสอนซ้ำหรือไม่ หรือควรเปลี่ยนแนวการสอนหรือไม่ เป็นต้น

7. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้สอนประจำมัสยิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี

ด้านผู้เรียน

ผู้สอนประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้เรียน มากเป็นอันดับแรก คือ อิสลามศึกษาสามารถเรียนได้ทุกเพศทุกวัย และไม่จำกัดอายุ มีจำนวน 5 คน อาจเป็นเพราะผู้สอนคิดว่า การเรียนรู้เรื่องอิสลามศึกษานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเรียนทุกคน ดังที่ท่านนบีมุหัมมัด ศ็อลล็อลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ได้กล่าวว่า “การศึกษาหาความรู้เป็นสิ่งจำเป็น (ฟิรฎุ) สำหรับมุสลิมทุกคน” (รายงานโดยอิบน์มาญะฮฺ) ถึงแม้การเรียนรู้เรื่องอิสลามศึกษานั้น จำเป็นสำหรับทุกๆ คน แต่การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ทุกคนได้เกิดการเรียนรู้ที่คืบหน้าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ซึ่งนักการศึกษาอิสลามควรที่จะนำมาให้ความสนใจ มิเช่นนั้นการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาจะไม่สามารถทำให้ทุกคนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ผู้สอนประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้เรียน มากเป็นอันดับแรก คือ ผู้เรียนควรบังคับตัวเองให้มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพราะจะได้เข้าใจต่อเนื่องกัน เรื่องบางเรื่องไม่สามารถสอนให้จบภายในคาบเดียวได้ มีจำนวน 3 คน อาจเป็นเพราะที่ผ่านมาผู้เรียนบางส่วนมาเรียนบ้างไม่มาเรียนบ้าง ทำให้เข้าใจบทเรียนไม่ต่อเนื่องกัน จนในที่สุดมีความเข้าใจเกี่ยวกับอิสลามศึกษาไม่ถูกต้อง สุดท้ายก็นำไปสู่การปฏิบัติที่ผิด ทำให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้

ด้านผู้สอน

ผู้สอนประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้สอน มากเป็นอันดับแรก คือ ควรมีการอบรมสัมมนาระหว่างผู้สอน เพราะจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของกันและกัน มีจำนวน 7 คน อาจเป็นเพราะผู้สอนเองรู้ว่าตัวเองมีข้อดีและข้อเสียอย่างไร จึงคิดว่า ถ้ามีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้สอนน่าจะมีประโยชน์มาก เพราะผู้สอนเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง ย่อมเข้าใจปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการสอนเรื่องอิสลามศึกษาในมัสยิดได้ดีกว่าผู้อื่น

ผู้สอนประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านผู้สอน มากเป็นอันดับแรก คือ ควรมีการจัดฝึกอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับวิธีการสอนแก่ผู้สอน มีจำนวน 3 คน อาจเป็นเพราะสอนรู้ว่าตัวเองมีปัญหาด้านวิธีสอน ครั้นผู้สอนจะเข้าไปเรียนวิชาครูในสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนผู้สอนก็ไม่มีเวลา ดังนั้นผู้สอนคิดว่า ควรมีการจัดฝึกอบรมระยะสั้นแก่ผู้สอนเอง ผู้จัดอาจจะเป็นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนก็ได้

ด้านหลักสูตร

ผู้สอนประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านหลักสูตร มากเป็นอันดับแรก คือ ผู้สอนควรมีคู่มือในการสอน เพราะจะเป็นแนวทางในการสอนได้ดี (จำนวน 7 คน) อาจเป็นเพราะผู้สอนเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง ซึ่งทราบว่าหากผู้สอนมีคู่มือการสอนแล้ว จะทำให้การเรียนการสอนเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นได้

ผู้สอนประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านหลักสูตร มากเป็นอันดับแรก คือ ควรเชิญนักการศึกษาด้านอิสลามศึกษาในจังหวัดมาร่วมกันสัมมนา เพื่อจัดทำหลักสูตรให้แก่มัสยิด เพราะตอนนี้ไม่มีหลักสูตรที่แน่นอน จะสอนอะไร อย่างไร ก็แล้วแต่ผู้สอน (จำนวน 2 คน) อาจเป็นเพราะผู้สอนประจำมัสยิดมีความต้องการให้การเรียนการสอนในมัสยิดใช้หลักสูตรเดียวกันทุกมัสยิด แต่หลักสูตรนั้นควรมีคุณภาพ ดังนั้น การที่จะให้มีหลักสูตรที่มีคุณภาพนั้น มีอาจจะทำได้โดยผู้สอนคนเดียว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านนี้มาร่วมกันสัมมนา เพื่อหาแนวทางในการจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาในมัสยิด

ด้านสื่อการเรียนการสอน

ผู้สอนประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านสื่อการเรียนการสอน มากเป็นอันดับแรก คือ ควรมีสื่อประกอบการเรียนการสอน เพราะจะทำให้บทเรียนน่าสนใจ และผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น (จำนวน 7 คน) อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาไม่มีการใช้สื่อการเรียนการสอนนอกจากตำราเรียน ประกอบกับปัจจุบันเทคโนโลยีการศึกษามีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้สอนมีความต้องการจะใช้สื่อการเรียนการสอน

ผู้สอนประจำมัสยิดมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านสื่อการเรียนการสอน ว่า ควรมีการจัดฝึกอบรมการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนแก่ผู้สอน (จำนวน 2 คน) อาจเป็นเพราะว่าการจัดฝึกอบรมเป็นวิธีการที่ง่าย ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย หรืออาจจะเป็นเพราะผู้สอนเคยได้รับการฝึกอบรมในเรื่องอื่นๆ จึงเห็นว่าการฝึกอบรมน่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถพัฒนาพวกเขาให้มีความรู้ และทักษะในการใช้สื่อการเรียนการสอน

ด้านวิธีสอน

ผู้สอนประจำมัสยิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด จังหวัดปัตตานี ด้านวิธีสอน มากเป็นอันดับแรก คือ วิธีสอนที่ดีควรเหมาะสมกับเนื้อหา ความสามารถของผู้สอนและผู้เรียน และสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้ (จำนวน 7

คน) อาจเป็นเพราะผู้สอนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนได้ดีมาก แต่ในแง่ของการปฏิบัตินั้น ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ อาจเป็นเพราะความพร้อมของวัสดุด้านเงินทุนในการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนต่างๆ หรืออาจจะเป็นเพราะผู้สอนไม่สามารถทุ่มเทเวลาให้กับการเรียนการสอนได้เต็มที่ จึงทำให้การจัดการเรียนการสอน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยม ไม่ค่อยมีบทบาทมากเท่าที่ควร

ผู้สอนประจำมัธยมมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยม จังหวัดปัตตานี ด้านวิธีสอนมากที่สุด คือ ควรมีการจัดฝึกอบรมเรื่อง วิธีการสอนผู้ใหญ่ให้แก่ผู้สอน (จำนวน 2 คน) ถึงแม้ผู้สอนอาจมีความรู้เรื่องวิธีสอนบ้างพอสมควร เพราะมีประสบการณ์ค่อนข้างจะยาวนาน แต่ผู้สอนก็ยังต้องการพัฒนาความรู้ความสามารถที่ตนเองมีอยู่ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้นต่อไป

ด้านการวัดการประเมินผล

ผู้สอนประจำมัธยมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยม จังหวัดปัตตานี ด้านการวัดการประเมินผล มากเป็นอันดับแรก คือ ควรมีการวัดการประเมินผล ด้วยการสังเกต และการซักถาม (จำนวน 5 คน) อาจเป็นเพราะผู้เรียนคิดว่าวิธีการวัดการประเมินผลวิธีอื่นมีความเหมาะสมน้อยกว่าการวัดการประเมินผลด้วยการสังเกตและการซักถาม เพราะการสังเกตและการซักถามนอกจากจะสะดวกในแง่ของการปฏิบัติแล้ว ยังสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้ด้วย เพราะไม่ต้องใช้อุปกรณ์อะไร ประกอบกับธรรมชาติของผู้เรียนบางส่วนไม่ชอบการทำข้อสอบ จึงทำให้ผู้สอนคิดว่าควรมีการวัดการประเมินผลด้วยการสังเกตและการซักถาม

ผู้สอนประจำมัธยมมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมจังหวัดปัตตานี ด้านการวัดการประเมินผลว่า ควรแยกผู้เรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. ผู้เรียนที่สามารถอ่านออกเขียนได้ กลุ่มนี้ใช้ประเมิน โดยการแจกแบบสอบถาม 2. ผู้เรียนที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ กลุ่มนี้ให้มีการซักถามและการสังเกต (จำนวน 1 คน) อาจเป็นเพราะว่าสภาพที่เกิดขึ้นในมัธยมปัจจุบันนั้นเป็นเช่นนี้จริง นับเป็นความคิดที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมาก เพราะถ้าผู้เรียนไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ก็ไม่มีประโยชน์ที่จะให้ตอบแบบสอบถามหรือทำข้อสอบ การวัดการประเมินผลควรมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียน จึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

1. กรมการศึกษานอกโรงเรียนควรมีบทบาทในการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

นอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ ให้แก่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และผู้สอนประจำมัสยิด ตลอดจนให้ความช่วยเหลือทางด้านสื่อประกอบการเรียนการสอน และงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการเรียนการสอน

2. คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และผู้สอนอิสลามศึกษาประจำมัสยิดควรศึกษา และพัฒนารูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนอย่างถูกหลักวิชาการ มีความต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

3. ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดควรให้ความร่วมมือกับทางมัสยิดอย่างจริงจัง เพื่อให้การเรียนการสอนอิสลามศึกษาในมัสยิดสามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด จากกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ และขยายทั่วไปทั่วประเทศ หรือระหว่างประเทศ
2. ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีอื่นเพิ่มเติม เช่น เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบ สังกัด
3. ควรทำการวิจัยติดตามและประเมินผล เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอน อิสลามศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ในมัสยิด

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย